משרד החינוך והתרבות
אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
תחום חינוך אמוני

בעין חינוכית

בעז"ת

בעין חינוכית מספר 34, ט"ו בכסלו תשס"ח[1]

היכן הנרות?!

הרב דוד (דודי) דודקביץ, רבו של יצהר[2]

הדברים נכתבים לע"נ הטהורה והקדושה של אהובנו עידו (עידודי) זולדן הי"ד אשר נפל בידי בני עוולה ביום י"א בכסלו בעת חזרתו לביתו מלימוד בחברותא. איש חמודות שכל הליכותיו באש קודש של אהבת הבורא, תורתו וארצו. מקדֵש שם שמים במעשיו ודבוריו. איש המעלה של חיבור חזון שראשו מגיע השמימה, של גילוי כבוד שמים, ורגליו נטועות בארץ בבניין הארץ במסירות עת כפות ידיו בונות ופועלות להרמת קרן ישראל. ממגורשי חומש ת"ו ומגדולי העוסקים למען שיבתנו לצפון השומרון ולכל מרחבי אה"ק (ד"ד).

שְׁאל כל ילד "מה עושים בפסח?" והוא ישיבך "אוכלים מצות". שאל "ומה עושים בחנוכה?" ותשובתו המיידית תהיה "מדליקים נר חנוכה". כדאי לבחון את צדקת תשובתו במקור. סיפור חנוכה מופיע בגמרא. שם מסופר על שני נִסי חנוכה:[3] על ניצחון בית חשמונאי על היוונים וכן על מציאת פח השמן שהדליקו ממנו שמונה ימים בבית המקדש. בגמרא מסכמים ואומרים: "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה". בגלל הנס קבעו לדורות ימי **חג** ו**הלל**. אבל רגע: מדוע לא כתוב שהוחלט שבכל שנה גם נדליק את נר חנוכה?! מדוע הדלקת הנר, הנחשבת אצל רבים כמצווה העיקרית בחנוכה, לא מוזכרת **כלל** בדברי חכמינו?

שאלה זו חוזרת גם ביחס לתוכן של תפילת 'על הניסים' שתוקנה על ידי חכמינו, ונאמרת בימי החנוכה בתפילת שמונה עשרה ובברכת המזון. אנו אומרים בה "וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ. לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל". שוב ללא אזכור כלשהו של מצוות הדלקת נר חנוכה!

טעות תהיה בידינו לחשוב שהדלקת נר חנוכה "נשכחה" מחכמינו. ננסה להסביר את העניין בשלבים. אם נדייק בלשון חז"ל נראה שהם קבעו לעשות **שני** דברים. הראשון הוא 'הלל' והשני 'הודאה'. מה ההבדל ביניהם? מקובל לפרש את המילה 'הלל' כתקנת חז"ל לומר את 'תפילת **הלל**' בימי החנוכה, ואת המילה 'הודאה' כתקנת חז"ל לומר '**על הנִסים**' בברכת 'מודים' (בשמונה עשרה) ובברכת 'נודה לך' (בברכת המזון). אולם אין זה מדויק. כשאנו רוצים להלל ולהודות להי"ת על הנסים ועל הנפלאות שעשה עמנו, ראוי לעשות כן בשתי דרכים:

א. בפינו (וכפי שאנו אומרים בתפילת 'נשמת', "כי כל **פה** לך **יודה**").

ב. במעשה ידינו.

בפה: אנו עושים זאת בחנוכה על ידי אמירת ההלל וב'על הנִסים'.

בידיים: אנו עושים זאת **על ידי הדלקת נרות חנוכה**.[4]

ושתי דרכי הבעת התודה הללו (בפה ובידיים) משלימות זו את זו. ההלל וההודאה הנאמרים על ידינו (בפה) מבהירים את גודל הנס וחסדי הבורא ית"ש עמנו, ונרות החנוכה (אשר מדליקים בידיים) ממחישים את הנס עליו אנו מודים בפה.

במילים אחרות, הלל מלא שלנו נוצר עת שיש התאמה בהודאה בין הדיבור והמחשבה ובין המעשה.

את ההבדל בין **ההלל להודאה** צריך לבאר גם בעזרת הבחנה בין 'על הנִסים' ובין מזמורי ההלל (המכונים אצלנו 'תפילת הלל'). בתפילת הלל אנו בעיקר משבחים על **נצחיות** חסדיו ונִסיו של הקב"ה, כמו בפסוק "חסדי ה' כי תמנו כי לא כלו רחמיו". במובן זה עיקר ההלל הוא "הודו לה' כי טוב **כי לעולם** חסדו". לכן אין מזכירים

---

[1] הדפים, כולל ההארות והשאלות בתחילתם ו\או בסופם, בעריכת יונה גודמן.

[2] אנו מודים לרב דודי על אשר ניאות לכתוב דברים אלו במיוחד עבורנו.

[3] בברייתא במסכת שבת כא ע"ב.

[4] ויש אומרים שגם על ידי סעודות הודיה בחנוכה, וניתן להרחיב על זה.

בעת ההלל נְסים מסוימים כגון זה של חנוכה.[5] אולם ההודאה בעזרת תפילת 'על הנְסים' עניינה התייחסות לאירוע ולנס **מסוים** עליו אנו מודים כעת. לכן גם בחנוכה וגם בפורים אנו מפרטים בתוך 'על הנְסים' את הנס הגדול שאירע באותו חג.

ההלל וההודאה משלימים זה את זה. על ידי ההלל אנו זוכרים ומזכירים לעצמנו שהנס הפרטי לא מלמד על עצמו אלא על הכלל כולו. הוא מלמדנו לזכור שה' נמצא עמנו תמיד. ואילו על ידי ההודאה ב'על הנְסים' אנו ממחישים עד כמה יד ה' לא תקצר מלהפוך סדרי עולם ולחולל נס עבור בניו אהוביו.

מכאן למדנו כי תפילות אלו אינן רק הודאה על העבר אלא **יש בהן אמונה ובקשה להווה ולעתיד**. כפי שחסדי ה' התמידיים התגלו ביתר עוז ופלא בימי מתתיהו ובניו הקדושים, כך יש לנו אמונה וחובה לצפות לישועה בימינו. על כן לא בכדי בחלק מנוסחאות התפילה[6] יש מוסיפים ב'על הנְסים' את המשפט:

"וכשם שעשית עמהם נס, כן עשה עמנו ה' אלוקינו נסים ונפלאות בעת הזאת ונודה לשמך הגדול סלה".

סוף דבר, אנו מבטאים את ההודאה שלנו בדיבור ובמעשה כאחד. זאת כדי להורות עד כמה **חפצים אנו שכל מעשי ידינו ישקפו** את הכרתנו במציאות הבורא יתברך והשגחתו. כך אף נעבוד את ה' במהרה במקדש; בפה ובמעשה. דבר זה אנו מזכירים בחנוכה, עת מציינים את חידוש העבודה במקדש, מקום בו מתאחדים עבודת הלב ועבודת הקרבנות, מקום בו נפגשים שמים וארץ.

יעשה לנו ה' במהרה נְסים ונפלאות כפי שעשה לאבותינו.

הרהורים חינוכיים

למיטב הבנתי, עולים מדברי הרב דודי כמה יסודות רוחניים, ביניהם:

א. זיכרון נס חנוכה לא נועד להזכיר לנו רק את הנס הזה, פורץ הטבע, אלא אמור לעזור לנו להתחנך, לזהות ולהודות על הנְסים שבתוך הטבע, אלו שלעתים לא רואים למרות שהם לידנו, בתוך החיים "בכל יום עמנו [...] ערב ובקר וצהרים".

ב. דבר שלם מושג על ידי שילוב של אמירה בפה יחד עם מעשה ידיים.

ג. עלינו לשאוף לכך שאמונתנו בה' יתברך יתגלה לא רק בפה אלא בכל מעשה ידינו ובכל אורח חיינו.

נותרו רק שני דברים:

לחנך לזה.

להתחנך לזה.

חשוף זרוע קדשך וקרב קץ הישועה

מסביב לדפים:

א. מי שמוכנה לשתף את כלל הבנות במחשבות בתחומי חינוך וחיים המתאימות לרוח של "בעין חינוכית", מוזמנת לשלחן אליי: **yyg8@zahav.net.il**.

ב. ניתן לעשות מנוי אישי (ללא עלות) על דפי "**בעין חינוכית**". נא לפנות לשרון: **sharonz@orot.ac.il**.

ג. מומלץ לשמור על דפי "בעין חינוכית" לשימוש עתידי.

ד. נשמח אם תפיצו את הדברים הלאה, למשפחה ולחברים מחוץ למכללה.

ה. דפים קודמים ניתן למצוא ב:
http://www.orot.ac.il/orot/InfoPagePublishes/EducationalViewPoint/default.aspx

---

[5] למעט יציאת מצרים לפי שהוא המקור לאמירת ההלל.

[6] רב עמרם גאון, סדר חנוכה.